

Gyzlyk namysy hakda rowaýat

Category: Hekaýalar, Kitapcy

написано kitapcy | 22 января, 2025

Gyzlyk namysy hakda rowaýat GYZLYK NAMYSY HAKDA ROWAÝAT /
oçerk

kitapcy.ru

Uruşda maňa köp guburlary görmek miýesser etdi. Emma bir gubur meni has geň galdyrdy. Çemenligiň ortarasындaky oturan mähnet dub agajynyň saýasynda üstüni gül büräp, ak berýoza haçly ol gubur alysdan görünýärdi.

Eginleri milli lybasly güller bilen nagışlanan hem apbasy bilen bezelen mahmal kürtekçeli, bejergili giň köýnekli gyzlar guburyň tümmeginiň üstünde örän gamgyn aýdyp oturmadyk bolsalardy, belki, men olaryň duşundan parhsyz geçer giderdim. Men olaryň ýanyna bardym. Gyzlar ör turdular we hemmesi birden gözlerini szüp gitmekçi boldy.

Mazaryň başujundaky hajyň ýüzüne gyzdyrylan myh bileb ukrain dilinde ýazylan ýazgy bar. Ol ýazgydan bu ýerde 19 ýaşly Ýowganka Sidorçugyň jaýlanandygyny bilmek bolýar. Ol gyzluk namysy üçin ölüme döz geldi, duşmana boýun egmedi we soňky demine çenli öz öýlenjek ýigidine wepaly boldy.

Men gyzlaryň jorasynyň ölümü barada gürrüň bermeklerini olardan soradym. Ine, mazaryň ýanynda meniň ýazyp alan şol hekaýatym.

...Ony ähli okrugda görmegeý gyz hasaplaýardylar. Muny gyzlaram, ýigitlerem, durmuş tejribesi bilen goýalşan garrylaram inkär etmeýärdiler. Uzyn boýly, çeýe diňe örän hoşniýetli adamlarda bolýan ýumşak saçly, küti gyzgylt dodakly bu gyz mawy gözlerini çala süzmegi söýerde. Onuň şeýle etmeginde-de aýratyn ýakymlylygy bardy. Hatda çagalar hem ol gyzyň ajap jemalyndan gözlerini aýryp bilmeydiler. Ol nähili şadyýandy! Ol tomaşany söýerde, aýdymy labyzly aýdardy, tans oýnamakda bsa Ternopolda oña taý gelen bolmazdy.

Kitaplarda arşa çykarylýan owadanlyklar barada ýygy-ýygydan ýazýardylar. Ol gyzda tebigata bezeg berýän ajap owadanlyk bardy. Onuň näzik sesi kalplarda çuň ornaşardy, oýnaklap duran mawy gözleriniň garaýsy arassa we durudy.

Oba ýaşlary Ýowgankany oba Sowetine saýladylar. Ol ýerde oña möhür ynandylar. Gyz oba Sowetiniň sekretary boldy. Ol adalatlydy. Onsoň garrylar-da ony hormatlap, oña tagzym ederdiler.

Günbatar Ukrainianada gyzlar durmuşa ir çykýarlar. Ýowganka heniz 15 ýaşyndaka Bogdan Ternows diýen çopan ýigide bir-iki ýıldan onuň gelni bolmaga wada beripdi.

1941-nji ýılda Bogdan Sowet Goşunynyň hataryna gitdi. İki aýdan soñ ylla doly getirýän gara bulut ýaly, obanyň üstünden faşistler geçdi. Olar eglenmediler, olaryň biri hem çerdakda gizlenen güzelini görmedi.

Ýaşlyk bolsa, hemise bolşy ýaly, ýaşlygyna galýardy. Şondan bir ýyl geçen soñ, ýow günlerinde gyzlar ilkinji gezek özleriniň oba baýramyna jemlendiler. Gyzlar tukatlanýardylar, gamlydylar, biri-birleri bilen her näçe tans etseler-de, öz öýlenjek ýigitleriniň uzakdadygy barada pikir edýärdiler, olaryň ykballary barada hiç zat bilmeyärdiler, bu ýere ýygnanysyp durmagyň, belki, geregi hem ýokdur.

Bu ukrain gyzynyň jemalyny öňüräkden bäri synlap ýören gitlerçi kapitan garry adamlaryň we oba jaýlarynda ýasaýan soldatlaryň märekesini itekläp, tans oýnaýan gyzlaryň duşundan geçip, öñe omzap bardy. Ol Ýowgankany özi bilen bile tans etmäge çagyrdy. Boýun towlamak boljak dälди. Gyz tans etmäge bardy. Emma söýgüli walsy hem ony şatlandyrmadı.

Ofiser pyrlanyp tans edip ýörşüne gyzyň kiçijik gulagyna egilip, gije öz ýanyна gelmegi oňa hökümlı buýurdy. Gyz närazydygyny bildirip, kellesini ýaýkady. Ofiser gyzyň ezeneginden penjeledi. Gyz silterlendi. Ofiser birden güldide, hemmeleriň gözüniň alnynda gyzyň dodagyndan öpdi.

Ýowgankanyň süzülýän gözleri gahar ody bilen labyrdady. Ofiseriň dulugynda gyzyň çalan şarpygynyň şarpyldysyny hemmeler eşitdi.

Kapitan ylla ýylan çakan ýaly bolup gaýra tesdi-de aýagyny tarpyldadyp elhenç gygyrdy. Daýaw iki soldat eýýäm naçar gyzyň gollaryny baglady.

Garry gyjakçylar dagady, berýoza agajynyň gabygyndan ýasalan tüýdükler sem boldy, märeke dymdy.

– Sen meniň ýanyma bir gijejik gelersiň – diýip, burç ýaly gyzaran kapitan dişlerini gyjyrdadyp otluk meýdanyň ähli ýerini lerzana getirip gygyrdy.

– Men namysly gyz, hiç ýere-de gitmen. Menem, joralarymam gitmez.

– Sen entek bu hakda dyza çöküp maňa ýalbararsyň... – diýip, ofiser gygyrdy.

Ýowganka ýylgyrdy. Onuň joralary elleriniň aýalary bilen agyzlaryny tutup ýuwaşja gülüsdiler.

One şondan soň iň aýylganç bela gopdy. Guduzlan kapitan soldatlara märekanı saklamaga buýruk berdi. Yük maşynynyň dub agajynyň düýbüne nähili gelenini hemmeler gördüler. Gollary bagly Ýowgankany kiçijik aýaklary görünmez ýaly edip, maşynyň kuzowasynda goýdular. Kapitanyň hut özi onuň boýnuna syrtmak saldy. Hemmeler onuň ýogyn barmaklarynyň sandyrandygyny gördüler.

– Ya üç günläp dardan asyl-astl bolarsyň ýa-da meniň bilen üç gije keýp çekersiň. Halanyň saylaý.

– Men Bogdany söýýärin – diýip, gyz hamsygdy. – Wah, şu ýerde ol bolan bolsady, parahat adamlara nähili sütem etmelidigini gözüñize görkezerdi.

– Samsyk gyz, men seni äkideýin. Men pomeşik, köp mülküm bar...

Ýaşyp barýan günüň şöhlesi ýüzüni ýagtyldýan gyza ýüzlerçe göreçler dikildi. Hemmeleriň oňa hossary ýaly, rehimi inýärdi.

Hemmeler onuň boýun egmezligini, razylyk bermezligini, ahyrky demine çenli namysjaň, pæk söýgüsine wepaly bolmagyny isleyärdiler. Obadaşlary dymýardy. Emma Ýowganka olaryň duýgularyny syzýardy. Eger ol häzir öläýse, ony hiç haçan unutmazlar. Onuň ölümü basybalyjylara garşy göreşmäge sapak bolar.

– Ganýa, razy bolaý- diýip, onuň joralarynyň biri gygyrdy-da, özünden gidip ýere ýkyldy.

– Öleniň gowudyr. Masgaraçylykdan ölüm ýagşydyr – diýip, märekede gyzyna has golaý duran Ýowgankanyň eziz enesi batly gygyrdy.

– Bol basym, jogap ber ahyry – diýip, kapitan azgyryldy.

Ýowganka ofiseriň ýüzüne tüýkürdi. Ol gazaply gygyrdy. Gök otlary basgylap, maşyn öňe omzady. Gyz bolsa syrtmakdan asyldy, göýä hoşlaşýan ýaly, bigünä hem ajap jemalyny hemmelere görkezip, ýuwaşlyk bilen märeka tarap öwrüldi. Şu demde Ýowgankanyň joralary özleriniň gülli lentelerini ýyrtyp zyñdylar, sazçylar mundan beýlæk basybalyjylaryň ýanynda çalmazlyk üçin gurallaryny ýere taşladylar we olary aýaklary bilen depelediler.

– Ýeri onsoň, kapitan gyz nätdi? – diýip, men alňasaýan gürründeşimden soradym.

– Üç günden soň kapitany ýerli partizanlar öldürdiler. Onuň ýazgy depderçesinden aşyklarynyň uzyn spisogy tapyldy. Oňa italýan, nemes, ispan, rumyn gyzlarynyň atlary ýazylypdyr. Emma onda sowet gyzlarynyň ýekejesiniň-de ady ýok eken – diýip, gyzlaryň birj guwanç bilen jogap berdi. Kremensa şäheriniň golaýyndaky Poçaýewsk lawrasynyň diwarlarynyň ýanynda gyzlardan eşidilen bu gönümel gürrüň Poçaýewa şäheriniň alnan ilkinji günlerindäki rowaýaty ýadyma saldy.

Şonda olar jana şypa beriji çeşme suwly «Ajaýyp köl» hakda, aldawçylaryň, sütemkärleriň, ýoldan çykaryjylaryň garşysyna tämiz tolkunlardan egsilmez güýç alyp, baryp ýüzlerçe ýyldan bäri jaň sesiniň hem-de aýdylýan aýdymyň owazy astynda gjijelerine şol kölde suwa düşünýändikleri hakda maňa ýüreklerinden syzdyrp gürrüň beripdiler.

Men olarda kölüň taryhyň bildim. 1240-njy ýylyň ýazynda Baty

han Kiýewi weýran edip, özüniň ordalary bilen ýalkymly Kremensa golaý gelipdir. Tatarlary bu ýere altyn ýa-da baý olja getirmändi. Olar dünýä meşhur owadan we edepli, ince billi hem-de mawy gözli Kremensa gyzlary üçin gelipdiler.

Özleriniň eziz gyzlarynyň ar-namysyny päk saklamak niýeti bilen Kremensany goraýjylar gyzlaryny gür tokaýlykdaky ağaç buthanada gizläpdirlər. Emma mongol-tatarlar muny aňypdyrlar-da buthanany gabapdyrlar, gyzlara hanyň merhemetine boýun egməgi teklip edipdirlər.

Duşmana jogap edip, gyýçak daşlar zyňylyp, duşmanyň atan tyglary hem yzyna dolanyp, basybalyjylara şikest ýetiripdir. Guduz açan mongol harby serkerdeleri güzel gyzlary tüssä bogup ýesir almak tamasy bilen, ybadathanany otlapdyrlar. Şonda harasat gopupdyr. Gök gürläpdır. Öl ýer sojap jaýrylypdyr-da, Kremensanyň owadan gyzlary bilen ybadathanany öz göwsünde gizläpdır, bu buthananyň ornunda bolsa gyzlyk namysyny goraýan janly suwly köl emele gelipdir. Yeñlen mongol-tatar esgerleri daşa öwrülip, jadylanın kenarda şu çaka çenli dur.

Halk tarapyndan düzülen bu asyllı rowaýat, belki, Ýowganka Sidorçuga öz gylyk-häsiýetini terbiýelemäge haýyr edendir, emma men bu köli kartadan köp gözlesem-de, hiç tapyp bilmədim.

Sergeý BORZENKO,
polkownik, Sowet Soýuzynyň Gahrymany,
ukrain ýazyjysy, Hekaýalar